

de gemeenschap van soeverein en onderdanen) heeft, — dit gevoelt men, — een anderen zin, als wanneer van een goddelijk recht gesproken wordt, gelijk dit sommigen doen in de beteekenis van eene door God Zelfen gegevene regeling der rechtsbetrekkingen, waaraan; gelijk, naar men meent, door de idee des gezags wordt geëischt; om den *inhoud* eigenlijk het bindend aanzien toekomt.

Bedoelen toch zij, die een goddelijk recht ook in dezen zin leeren dit als eene tegenstelling van het positieve, in de menschelijke samenleving feitelijk bestaande recht, — in de eerstbesprokene opvatting duidt het den grond van het gezag der overheid aan; den goddelijken grondslag juist van de *positieve*, in de maatschappij aanwezige, overheid; naar het Woord der Schrift: „de machten, *die er zijn*, die zijn van God verordend ¹⁾.”

En nauwelijks zoude ik in enkele woorden het onderscheid van beteekenis beter weten aan te geven dan door te wijzen op het verschil van zin, bekend aan ieder, die in de wijsbegeerte des rechts niet volstrekt vreemd is, tusschen het *droit divin* en het natuurrecht, onder welke laatste benaming dit andere goddelijk recht mede voorkomt ²⁾.

¹⁾ Rom. XIII:1.

²⁾ Cf. Krug's *Dikäologie*, 1817. § 9. Terecht wijst ook deze schrijver er op, dat soms het goddelijk recht in nog engeren zin is genomen, en bepaaldelijk als het mosaïsche recht. In die beteekenis echter is het goddelijk recht niet eene tegen- van, maar zelf positief recht. Eindelijk wordt de uitdrukking van goddelijk recht ook gebezigd in den zin van een recht, eene aanspraak Gods tegenover den mensch, gelijk door de Bonald, toen hij zeide: »la révolution a commencé par la déclaration des droits de l'homme, elle ne finira que par la déclaration des droits de Dieu.” Dit is dan een overbrengen van het begrip van recht in subjectieven zin op de verhouding van den mensch tegenover God. Door Krug wordt het gewraakt op die wijze van een recht Gods te spreken. Ook deswege, wijl zoodanig recht uitteraard onbegrensd zou moeten wezen, en er van een recht van den mensch tegenover den Heere geen sprake kan zijn. Naar het mij voorkomt, straalt hier eene miskennis van de Verbondsleer door. Recht eenvoudig bedoeld als eene aanspraak op iets tegenover een ander, kan er door het Verbond Gods van een recht van den mensch tegenover den Heere gesproken worden.

Voorts wijst Falck er op (*Juristische Encyclopädie*, 1851. § 61 noot 10) dat, waar de kerkvader Augustinus van een *jus divinum* en Isidorus (b. v. in zijne *Originum seu Etymologiarum libri XX, V. 2*) van *leges divinae* spreekt, dit niet in scherp juridischen zin mag worden verstaan.